

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է կրթարան-Որբանոցի Տեսուչ Տիգր Վահան Գիւրքեանի անձնութիւնը։ Իրեն համար այսպիսի հաստատութեան մը հիմնադրութիւնն երկար տարիներէ ի վեր հաստատուն գաղափար (idée fixe) մը զարձած լինելով, այժմ անոր յաջողութեամբբողեորուած ամեն աշխատանք յանձն առեր է և 3 տարիէ ի վեր առանց թոշակի կը պաշտօնավարէ այդ հաստատութեան մէջ իբրև տեսուչ, իր բոլոր ժամանակ և աշխատանք անոր նուիրելով ամենայն անձնութիւնութեամբ և փոխարէն, ինչպէս սովորութիւն է մեր ազգի մէջ, շատ մը թշնամական զրպարտութիւններ ի վն թարկուելով։ Մանչեամբբըր Խնամակալութիւն

նը, ցոյց տալու համար անոր վրայ իր ունեցած համարման և արժանիքի գնահատման հաւաստիք մը, ինչպէս կը տեսնենք այս տարեշրջանի հաշուեցոյցին մէջ, իբրեւ նուէր 50 ոսկի տուելու է սոյն հիմնադրութեան բազմաջան տեսչին:

Մի քանի խօսք ալ ուսումնական յայտագրի և արհեստական ճիւղի մասին և կը վերջացունենք մեր այս տեսութիւն:

Ուսումնական ծրագրի մասին շատ որոշ բան մը չպիտի կրնանք ըսել որովհետեւ տեղեկագրին մէջ չենք տեսներ ուսումնական ծրագիր (plan d'études) մը, այլ լոկ յայտագիր (prospectus) մը կայ ուր նշանակուած է թէ ի՞նչ ուսումներ և ընդունելու կաւանդուին: Հոն կը տեսնենք միայն որ դպրոցական շրջանը բաժնուած է 4 տարիի. բայց չենք գիտեր թէ պատմութեան, աշխարհագրութեան, քերականութեան և այլն դասերն ի՞նչ մէթոտով բաժնուած են 4 շրջանների վրայ: Համադրական (synthétique) թէ վերլուծական (analytique) մէթոտով ի՞նչ տեսակ դասագիրքեր կը գործածուին. փոքրիկ որբերին ընթերցանութիւնը կը սովորեցունեն հնչական թէ հնգական նախկին մէթոտով: Արդեօք լաւ չէ՞ր լիներ որ տոմարակալութեան և բնական գիտութիւնների գէթ սկզբունքներ աւանդուէին բարձրագոյն (Դ) դասարանին մէջ. արդեօք իրազեկութիւն անունով նշանակուածն այնպէ՞ս կը դասախօսուի որ կարենայ գէթ մասամբ պատասխանել բնական գիտութիւնների տարրական պահանջին: Ասոնց վրայ բան մը չենք կարող ըսել քանի որ ուսումնական ծրագիրն որոշ չգիտենք: Այսու ամենայնիւ տարակոյս չունինք որ որբերի ուսումնական զարգացման մասնաւոր ուղղորդութիւն ընծայուած կը լինի քանի որ յատուկ նշանակութիւն մը տրուած է ասոր, Որբանոցին հետ կցելով նաև կը թարանը: Ուրախութեամբ կը տեսնենք Տեղեկագրին մէջ որ աշակերտների մարմնամարզին յատուկ ուղղորդութիւն ընծայուած է ինչպէս որ իր վկայութեամբ կը հաստատէ նաև Պատ. Ճ. Սթենսըրը, կիպրոս կղզիի դպրոցների կառավարական տեսուչը:

Կրթարան. Որբանոցին մէջ արհեստանոց մ'ալ կայ ուր, օրական երկու ժամ կամ աւելի, աշակերտներին կը սովորեցունեն հետեւեալ երեք արհեստներէ մին, ընդունակութեան համեմատ ընտրութեամբ. ատաղձագործութիւն, կոշիկակարութիւն և դերձակութիւն: Այդ շատ լաւ է. որբերն չափահաս դառնալով դպրոցէն դուրս ելած ժամանակ, ապրելու իբրեւ միջոց գէթ արհեստ մը սովորած կը լինին, աշխատանք ճարելու համար:

Այդ առթիւ կուզենք խնամակալութեան ուղղորդութիւն հրաւիրել նաև սա կէտի վրայ: Կրիկիան և փոքր Հայքը ուրկէ առնուած են ընդհանրապէս Որբանոցի աշակերտները, գերազանցապէս հողագործական երկիր են: Հայաստանի մէջ ամեն տեղ հայ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը

հողագործ է. ուստի լաւ չլինի՞ր հողագործութեան տեսական և գործնական դասեր տալ որբերին: Ի հարկէ իրեն յատուկ հողեր չունի Որբանոցն այդ բանի յատկացունելու համար բայց կարելի է այդ նպատակի համար հողեր վարձել տարեկան թեթեւ վճարքներով և աշակերտներն աշխատեցունելով այդ հողերի վրայ, թէ՛ անոնք հողագործական նոր գիտութիւններին, գիտելիքին և մեքենական գործածութիւններին վարժեցունել և թէ՛ կրթարան Որբանոցին համար հասոյթի աղբիւր մը գոյացունել: Կիպրոսի գիւղերը անուանի են. այդ գործութիւնն ու գիւղագործութիւնը կրնայ շահաբեր լինել հոն. կամ եթէ կարմիր գիւղին կը խրաչեցունէ, կարելի է զուտ սպիտակ կաթնատնտեսութեան (պանրագործութիւն և այլն) ճիւղը մշակել: Վենետիկի Միլիթարեան վանքը, մեր առած տեղեկութիւնների նախելով, իր հողագործական հասոյթներէ բաւական մեծ կակ գումար մը կը գոյացունէ իր պէտքերի համար: Անոնք, եկեղեցականներ, երբ այդչափ յաջողած են, ինչու աշխարհական մասնագէտներ չկրնան յաջողիլ նոյն բանը յառաջ տանելու Կիպրոս կղզիի կրթարան. Որբանոցին համար ալ, մասնաւորապէս ասկէ դուրս ելնող որբ աշակերտները պիտի տարածուին հողագործ ժողովուրդի մը մէջ: Այս կէտ ևս ուղղորդութեան արժանի է որ ամենէն աւելի հողագործն է որ հայրենի հողին կպած կը մնայ, մինչդեռ առեւտրականը կամ արհեստաւորը (գերձակ, կոշիկակար և այլն) աւելի ընդունակ է գաղթելու, մտածելով թէ իր արհեստ ամեն տեղ ալ կրնայ գործադրել:

Այս կէտեր ընդհանուր տեսութիւններ են որ մենք ուղղորդութեան կը ներկայացունենք. գիտենք որ գործագրութեան մանրամասնութիւններին իջած ատեն, այլևայլ աննպաստ հանգամանքներ գէ՞մ կեննէ: Բայց որովհետեւ կը տեսնենք թէ Կիպրոսի կրթարան. Որբանոցի վարչութիւնը կարող անձնաւորութիւններէ կը բաղկանայ, մենք կը յուսանք և կը հաւատանք որ հետզհետէ աւելի ընդարձակ և արդիւնաշատ գործունէութիւն մը պիտի ունենայ, աւելի մեծ աշակցութիւն վայելելով հայ ժողովուրդէն: Ինչ որ եղած է այս 3 տարիի մէջ, երաշխաւորութիւն մ'է անոր ապագայ ընդարձակման համար և մենք այդ յուսով ու փափաքով կուրախանանք տեսնելով այսպիսի հաստատութիւն մը և կուզենք նաև ուրախակից ընել Արմենիայի ընթերցողները:

Մ. ֆ.

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻԻՐԳԻԱ

Յաւով կիմանաք թէ Կ. պոլսի «Մասիս» շաբաթաթերթի խմբագիր. տնօրէն Տիար Տիգրան Արփիարեան (Լոնտոնի հանրաժանօթ Տիար Արփիար Արփիարեանի կրտսեր եղբայրը) ձերբակալուելով բանտարկուելու և թերթըն ալ խափանուելու է թիւրք կառավարութեան կողմէն:

— Զէյթունէն Պատրիարքարան եկած պաշտօնական տեղեկագրէ մը կիմացուի որ Զէյթունի մէջ մասնագէտ. բժիշկ մը չգտնուելուն պատճառով, տարին 200է աւելի փոքրիկ տղայներ զանազան հիւանդութիւններէ զոհ կերթան ի զուր: Զէյթունի անունով ոգևորուող ու երգուող այնչափ հազարաւոր Հայերին մէջ մէկ հատ Հայ բժիշկ չիկայ՝ եղբր որ յանձն առնէր երթալ Զէյթուն բնակիլ, իր արհեստ հոն գործադրելու համար:

— Նպաստամատոյց յանձնաժողովը տարազագործութեան արհեստը տարածելու և կարօտ ազգայիններին ապուրուստի միջոց մը հայթայթելու համար որոշեր է տարազագործութեան 10 քէզկէսաճ հաստատել Տիւրքիի մէջ ուր 50 ոսկի պիտի ղրկէ այդ նպատակի համար: Թանձնաժողովն որոշեր է գրել նաև Սեբաստիայի Առաջնորդ Տ. Պետրոս Արքեպիսկոպոսին որ այդ գործի յաջողութեան համար իր հոգածութիւն չիսայէ:

— Նպաստամատոյց յանձնաժողովը նկատի առնելով Պէրուի բժշկական վարժարանի ուղիմ ուսանողներէն Մալաթիացի Արմենակի նիւթական նեղ վիճակը, որոշեր է տարեկան 12 ոսկի յատկացունել իրեն, երկու տարիի համար. պայմանով որ ապագային մէջ երբ բժշկութեամբ դրամ չահելու կարող դառնայ, յիշեալ դրամն ազգին վերադարձունելու խոստմնագիր մը տայ:

— Ս. Պատրիարքը Ս. Փրկչեան Ազգ. Հիւանդանոցն այցելելով մանրամասն ուսումնասիրութիւններ ըրեր է որբերի վիճակին վրայ և տեղեկագրեր է Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան որ կարելի լինի աւելի որբեր տեղաւորել այնտեղ և չափահաս որբերն ալ դուրսն արհեստի տալով, ի սկզբան Հիւանդանոցին մէջ պատուպարել զանոնք գիւղերը, իրենց մասնաւոր տեղ մը յատկացունելով:

Դիտուել է որ Հիւանդանոցի Արհեստանոցին մէջ աշխատող որբերէն Սեպիկները կահագործութեան մէջ աւելի յարմարութիւն ցոյց կուտան, Կեսարիայի կողմերէն եղողները՝ կոշիկակարութեան և Խարբերդցիներն ու Հիւսնի Մանսուրցիները՝ ոստայնան կութեան մէջ:

— Վանէն կը գրեն թէ Թայեկոյս ների հին վարժապետներէն Աւետիս վարժապետ որ քահանայ դարձած և վերջերս ալ իր երէցկնոջ մեռնելովը շուշտակ վարդապետի վեղար առած էր, Արճէշ զրկուել է Արճէշի առաջնորդութեան և Մեծոփայ վանքի վանահայրութեան պաշտօնով:

Արճէշի մէջ վերջերս դպրոց մը բացուել է տեղացիների և ամերիկեան միսիոնար Տքթ. Բէյնոլտի գործակցութեամբ:

ՀԱՅԵՐ Ի ՌՈՒՍԻԱ

Վեհ. Կաթողիկոսը Թիֆլիս եկեր և Կովկասի կառավարչութեան հետ տեսակցութիւն մ'առնենալ յետոյ վերադարձեր է Լիմիթին:

— Տիֆլիսի մէջ լուր կը պարտի թէ

Բէթերսպուրկէն հրաման եկած է «Հայոց Հրատարակչական ընկերութիւն»ը լուծելու: Թայտնի է որ այդ ընկերութիւն յինչ չէ հրատարակած ուսական վարժարութեան ուղղութեան դէմ և չէր կարող հրատարակել քանի որ խիստ գրաքննութիւն կայ կովկասի մէջ:

Եթէ յիշեալ լուրը ստուգուի, հայ վարժարանների և ընթերցարանների փակումէն յետոյ ոչնչուող ծանր հարուած մ'ալ այս պիտի լինի հայ ազգութեան դէմ, հայապաշտպան առական վարժարութեան կողմէն:

— Տիֆլիսի Հայերի օրիորդական Թովնանեան վարժարանը որ կառավարութեան կողմէն գրաւուելով փակուած էր, այժմ կը վերաբացուի կառավարութեան կրթական տեսչին իրաւասութեան տակ:

ՀԱՅԵՐ ԹԱԽՏՏՐԻԱ

Վիեննայէն մեզ գրուած նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալը:

«Արմենիայի ամառային սովորական դադարի միջոցին էր երբ հոս եկաւ Շուվա պաշտօնավարող Տէր Թոհան Մանգակունի քահանան՝ Եւրոպայի Գեր. Առաջնորդին հրամանաւ, և 2 ամսի չափ մնաց, տեղոյս սակաւաթիւ ազգայնոց հոգևոր պէտքերը հոգալու պաշտօնով: Այդ ժամանակ յաջողեցաւ Ս. Պատարագ մատուցանելու համար կառավարութեան արտօնութիւն ձեռք բերել, որ մինչև այն ատեն զբաղուել էր:

«Սոյն արտօնութիւնը ստանալէ յետոյ՝ Տէր Հայրը, եկեղեցական անհրաժեշտ պէտքերը իւր ծախքով նախապէս հոգացած և հետը բերած ըլլալով, մի քանի անգամ Ս. Պատարագ մատոյց քաղցրալուր երգեցողութեամբ խմբի մը, զոր կը կազմէին Տեարք Արսէն և Միհրան Կարապետեան եղբարք, Միհրդատ Ճիւղանեան, Նշան Թալանեան և Թ. Մկրիան, որոնք Տէր Հօր առաջնորդութեամբ առաջնուէն պատրաստուած ըլլալով, ամենուն զարմանքը շարժելու աստիճան յաջողութեամբ կատարեցին դպրութեան պաշտօնը:

«Առիթէն օգտուելով Տէր Հայրը յաջողեցաւ նաև սոյն գաղութի մէջ արմատ բռնած գժտութիւնը բառնալու, որով գրէթէ բոլորը հաղորդուեցան և ուխտեցին նորեւանդով փարած մնալ իրենց ազգին և Ս. կրօնքին:

«Տէր Հօր ջանքերուն զխաւոր աշակից եղած է Տիար Գրիգոր Լաղարովի, պատուաւոր գիրքի տէր և ազգասէր Հայր, որ շատ անգամ իր կարևոր գործերը թողնելով հաճեցաւ թանկագին ժամեր նուիրել թէ՛ կառավարութեան մօտ՝ իբրեւ ծանօթ և ազգեցիկ Հայ, և թէ՛ ազգայնոց քով՝ իբրեւ ամենէն սիրուած և յարգուած անձնաւորութիւն:

Մեր նամակագիր հարկ կը համարի աւելցնել նաև որ ժամանակին Վիեննայէն «Բիւզանդիոն»ի զրկուած թղթակցութեան մէջ՝ սխալմունքով յիշուած է նաև Տիար Զատիկ Բաբովիչի

անունը, որ սոյն գործի մէջ երբեք
դեր մը չէ կատարած :

Ուրիշ նամակէ մը ևս կիմանանք
թէ Արժ. Տէր Մանգակունի քահանա-
յին այս մասին զրկած տեղեկագիրնե-
րին ի պատասխան, քաջաբերական
օրհնագիրներ եկած են իրեն՝ թէ՛ Կ.
պօլսի Ս. Պատրիարքէն և թէ՛ Եւրո-
պայի Գեր. Առաջնորդէն, որոնք գո-
վելով սոյն քահանային եկեղեցական
նախանձալուծութեան ոգին և օրհնե-
լով իր բարեկամ աշխատակիցները,
յորդորեցին շարունակել այս օգտա-
կար գործը, հեռացնելու համար
վիէննայի հայ գաղութի կորստեան
սպառնացող վտանգը :

ՁԵՐԲԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ. ՊՈԼՍԻ ՄԵԶ

Ոստիկանութիւնը Կ.պօլսի մէջ վեր-
ջերս դարձեալ ալէն ձախէն բազմա-
թիւ անմիջ չայեր բռնելով բանտար-
կած և խիստ հարցաքննութիւններ
ենթարկած է : Իբրև թէ ասկէ առաջ
Եւրոպայի հայկական քօմիթէներ կող-
մէն երկու պատուիրակներ Կ. պօլսի
գնացած և յեղափոխական շարժում
ներ ի համար ինչ ինչ կարգադրու-
թիւններ ընելով Եւրոպա վերադար-
ձեր են եղեր որոնց մեկնելէն յետոյ
իմացեր է ոստիկանութիւնը : Բէրաի
մէջ կնոյ մը պատճառով հարցաքնն-
ութիւն բացուելով, խնդիրէ խնդիր
հօն հասեր է եղեր ոստիկանութիւնը
որ հարկ համարեր է 4 չայեր ձերբա-
կալել Ելէնի Մահալլէի մէջ (վոսփորի
գիւղերէ մին) որոնց վրայ վտանգա-
ւոր թշտակցութիւններ և իրենց բը-
նակարանէ ալ մի քիչ հեռուն մեծ
քանակութեամբ տնտեսութեամբ պահուած
գտեր է եղեր :

Ինչպէս կերելի, այդ հարցաքննու-
թիւններ ու ձերբակալութիւններ
պատուականներ ոստիկանական դար-
ձուածներ են, անտեղի կամ տարածամ
ճարպիկութիւն մը ցոյց տուած լինե-
լու համար : Օրմանեան Սրբազան
գաղտնական և ոստիկանական նախա-
րարներին երթալով բողոքեր է ան-
մեղներ ի բանտարկութեան դէմ, բայց
արդիւնք մը չէ ունեցեր :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐԸ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԶԱՄԱՌՈՂՈՎԸ ԲԱՐԻՉԻ ՄԷԶ

Յայտնի է որ այս տարի Բարիքի Ար-
ուեստահանդէսին առթիւ այլապէս Հա-
յաստանի գումարուեցան այնտեղ ու-
րոնց մի քանի մասնակցած են և չայեր :
Խաղաղութեան Համաժողովի (Congrès
de la Paix) հոկտ. 3ի նիստին մէջ խօս-
ուած էր արդէն Հայաստանի կոտորած-
ներին վրայ ալ և ժողովը, Տ. Էլի Տիւրք-
մէօնի խմբագրած բանաձեռով, իր համա-
կուծութիւն յայտնած էր դժբաղդ Հայ ազ-
գին և իր զայրոյթ՝ վերջին ժամանակներ
կատարուած ամենէն զարշիկ կոտորած-
ներին դէմ :

Համաժողովը հոկտ. 5ին, իր 9րդ և
վերջնական նիստին մէջ ուր կամփոփէր
իր աշխատանքները եզրակացութիւնները,
վերստին զրազեցաւ Հայաստանի սոսկալի
կոտորածներ խնդրով :

Թիֆլիսի Մշակի խմբագիրներէն Տիար
Համարձու մ. Առաքելեանց որ այժմ Բա-
րիք կը գտնուի և մասնակցեցաւ մի քանի

Համաժողովների. Խաղաղութեան Համա-
ժողովին ներկայացուցած էր տեղեկագիր
մը Հայաստանի կոտորածներին վրայ : Այդ
տեղեկագիր որ կարգադրուեցաւ սոյն նիս-
տին մէջ, Սան Սթէֆանօյի դաշնագրի
16րդ յօդուածը և Պէրլինի դաշնագրի
61րդ յօդուածը մէջ բերելով կը հաստա-
տէր հայկական խնդրին միջազգային յատ-
կութիւն մը ստացած լինելը : Կը յիշե-
ցուէր թէ Արեւելեան խնդիրը, որ Եւ-
րոպայի խաղաղութեան քէմ սպառնալիք
մ'եղած է միշտ, վերաբացուած էր 1894ին
Սասունի կոտորածներով և կը յարկէր թէ
« Բոլոր աշխարհ իմացած է այն սարսա-
փելի գործեր որոնք ամբողջ ազգ մը բը-
նաջինջ դարձուցանել կը նկատուին » :

Տ. Հ. Առաքելեանի այդ տեղեկագրի
իրեն եզրակացութիւն յանձնաժողովէն
խմբագրուած իղծը (vœu) հետեւեալն էր
որ ներկայացուցեցաւ Համաժողովին.

Համաժողովը, Հայաստանի վրայ
գործած տեղեկագիրը լսելէն յետոյ,
իր համակրութիւն կը յայտնէ այդ
դժբաղդ ազգի և կը յայտարարէ որ
Հայաստանի կոտորածները վերջին
ժամանակներ գործուած ամենագար-
շիկ ոճիրներէ մին կը ներկայացուեն :
Ուստի Համաժողովը իղծ կը յայտնէ որ
Օսմանեան կառավարութիւնը պար-
տաւոր լինի յարգել Հայերի անբռնա-
բարեի իրաւունքները որոնց երաշ-
խաւոր եղած է Պէրլինի դաշնագիրը :

Այնուհետեւ խօսող բոլոր ժողովական-
ներն ալ հայկական դատին նպաստաւոր
կերպով խօսեցան. և ինչպէս կարելի էր
արդէն ուրիշ կերպ խօսիլ այնչափ բացա-
յայտ ճշմարտութեան մը դէմ : Անհամա-
ձայնութիւն ծագեցաւ միայն թիւրք կա-
ռավարութեան դէմ ուղղուելիք պարտա-
ւանքը ասելի կամ պակաս խիստ ոճով մը
խմբագրուելու վրայ :

Տ. առ Բուպէրթի (Սուսիսէն եկած) ա-
ռաքելեանց հետեւեալ յայտարարութիւնն
ընել.

Համաժողովը ցաւ կը յայտնէ որ
բաժանումը, նախանձը և իւրաքան-
չիւր տէրութեան իր մասնաւոր շահե-
րի նեղ հայեացքով ըմբռնումը ար-
գելք եղած են Սան-Սթէֆանօյի և
Պէրլինի դաշնագիրներին ստորագրող
տէրութիւններին իրենց ճիշդ պար-
տաւորութիւններ կատարելու այնպիսի
ժողովուրդի մը համար որը պաշտպա-
նելու բացարձակապէս պարտաւորու-
թիւն ստանձնած են. պարտաւորու-
թիւն մը որ իրաւաբանօրէն անհեր-
քելի է :

Համաժողովը կը յուսայ միեւնոյն
ժամանակ որ ընդհանուր խղճին վըր-
դովումը և քաղաքակիրթ աշխարհի
զալոյթը պիտի պարտաւորեցունեն
վերջապէս եւրոպական տէրութիւննե-
րը որ հայկական խնդրին յարմար և
արմատական լուծում մը տրուի :

Նրխասարգ Թիւրքերի կուսակցութեան
պարագլուխներէն Ահմէտ Րիզա պէյ,
« Մէշէֆէթ » ի խմբագիրը, որ Համաժո-
ղովին կը մասնակցէր, կարծիք յայտնեց
թէ անտեղի է Հայերին ի նպաստ մաս-
նաւոր որոշում մը տալ քանի որ Հայերը
առանձին ազգ մը չեն կազմեր ոչ Հայաս-
տանի և ոչ ալ օսմանեան կայսրութեան
ունէ նահանգին մէջ քանի որ ոչ մէկտեղ
կը տիրապետեն (1) : Ուստի կառաւարկէ

(1) Ահմէտ Րիզա պէյն ուզած է « ազգ »
(nation) բառին Արեւելի և Արեւմուտի
մէջ տարբեր նշանակութիւններ ունենա-
լէն օգտուել և շփոթել միտքերը, բայց
չէ յաջողած : Յայտնի է որ Արեւմուտի
մէջ մէկը այն ազգի կը պատկանի որի
տէրութեան հպատակ է ինք :

Համաժողովին բարենորոգումների համար
իղծ յայտնել որոնք հաւասարապէս գոր-
ծադրուին թէ՛ մահմետական Թիւրքերին
և թէ՛ Հայերին համար որոնք իրենց կա-
ռավարութեան բռնութեան զոհ դարձա-
նէ :

Տ. Մարիլիէ, Բարձր ուսումների վար-
ժարանի (Ecole des hautes-études) դա-
սախօսներէ մին, կարծիք յայտնեց թէ
անօգուտ է Բ. Դուռէն խնդրել որ բա-
րենորոգումներ գործադրէ. վերջին Հայն
ալ ջնջել յետոյ գուցէ կարգը գայ զանոնք
գործադրելու : Անշուշտ չեն կրկնուիր
1894ի, 1895ի և 1896ի մեծ կոտորածնե-
րը. ատոնց հրատարակութիւնը պատճառ-
եղաւ որ օսմանեան կառավարութիւնն
արգիւրեցաւ և կանգ առաւ. բայց կո-
տորածները կը շարունակուին դարձեալ,
միայն թէ այժմ մաս առ մաս :

Վերջին ճառախօսն եղաւ Տիար Յով-
հաննէսեան որ հերքեց Ահմէտ Րիզայի ա-
ռարկութիւնը և ժառանգեց թէ Հա-
յերի խնդիրը օսմանեան ներքին քաղա-
քականութեան հետ կապ ունենալէ զատ,
միջազգային քաղաքականութեան կը պատ-
կանի դաշնագիրներ զօրութեամբ և հե-
տեւապէս Թիւրքական ներքին խնդրէն
անջատ խնդիր մ'է :

Այնուհետեւ սկզբամբ ընդունուեցաւ
յանձնաժողովին խմբագրած իղծը :

Նոյնպէս քուէի դրուեցաւ Տ. առ Բո-
պէրթիի ներկայացուցած բանաձեռն որ
ասելի կը շեշտէր Համաժողովի յանձնա-
ժողովին ներկայացուցած իղծը : Բայց ու-
րովհետեւ Տ. առ Բուպէրթիի ներկայացու-
ցած բանաձեռն վերջը իղծ յայտնուած
էր նաև որ կրկնական խնդրի լուծման
համար եղածը Հայաստանի խնդրին հա-
մար ալ լինի. Համաժողովը ատոր համա-
միտ չգտնուեցաւ և մերժեց : Ի զուր Տ.
Յրէտէրիք Բասի, հայաստի անուանի Ֆը-
րանսացին, ջանաց ընդունել տալ այդ ա-
ռաքելին ալ, ասելի անորոշ բանաձեռով մը
ներկայացուեցաւ զայն. կրկնական խն-
դրին իբրև օրինակ ունենալով հայկական
խնդրին ալ նոյնպիսի լուծում մը տալու
առաջարկը մերժուեցաւ Համաժողովին :

Այս Համաժողովի կը մասնակցէին նաև
Տիարներ Մ. Չերազ, Կ. Բասմալեան և
Բարիք գտնուող ուրիշ Հայեր :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Միացեալ-Նահանգներին մայրաքա-
ղաքէն, Վաշինկթոնէն, հեռագրածան
հոկտ. 6ին « Նիւ-Եորք Զէրալտ »-ին հե-
տեւալը :

« Կառավարութիւնը վճռական մի-
ջոցներ ձեռք առնելու վրայ է, պար-
տաւորեցունելու համար Թիւրքերին որ
Հայաստանի կոտորածներին ժամանակ
Ամերիկեան երկրացիներին ունեցած 90
հազար տղարի վնասը վճարելու պար-
տականութիւնը կատարէ :

« Կը կարծուի որ Միացեալ-Նա-
հանգների կառավարութիւնը մօտերս
վերջնագիր մը պիտի զրկէ Թիւրքիա-
ին : Ամերիկայի դեսպանը Թիւրքիա
կը վերադառնայ, Ամերիկայի պահանջ-
ներին նկատմամբ կտրուկ հրահանգ-
ներ ստացած : Պաշտօնական շրջանակ-
ներին մէջ կը կարծեն որ խնդիրը
պիտի կրնայ կարգադրուիլ գիւսանա-
գիտական միջոցներով : »

ԹԻՒՐԿԻԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սուլթանի կողմէն զօրավար Նասըր
փաշան Պէլլիւրտ երթալով, Շէֆա-
քաթի ականակուռ պատուանշանը

տարաւ Սերպիաի նորապսակ Տրակի-
նա թագուհիին :

— Քէօսթէնճէի (Ռումանիա) օսմ.
հիւպատոս Չաթի պէյ առժամապէս
դադրեցաւ պաշտօնէն :

— Թիւրքիաի լրագիրներին պաշ-
տօնապէս ազդարարուած է թէ կայ-
սերական իրատէն որովդ զորմատուրք
վճարել կազատէր լրագիրները, Կ.
պօլսի հրատարակուող Թիւրքերէն
լրագիրներին միայն կը վերաբերի.
Իսկ ուրիշ լեղուով կամ գաւառները
հրատարակուող լրագիրները պիտի
շարունակեն ամեն մէկ տպագրուած
թերթի համար 2 փարա (1 սանդիմ)
զորմատուրքը վճարել :

Պէրլութի արարներէն լրագիրներն
ատոր վրայ դադրեցուցեր են իրենց
հրատարակութիւնն :

— Տիգրանակերտէն կը գրեն թէ
այս տարի, ուրիշ տարիներ թաղաւտ-
մամբ, առատութիւն և աժանութիւն
է Տիգրանակերտի մէջ : Յօրենի օլլալը
(չափ) որ 12-13 օլլա կը կշռէ, կը
ծախուի 6-9 զրուշի, մինչդեռ անցած
տարի 13-16 զրուշի կը ծախուէր :
Պտուղներն ալ այս տարի շատ առատ
եղած են որ բարեբաղդութիւն մ'է
տեղացի և պանդուխտ կարօտեալնե-
րին համար :

ԱՆԳԼԻՔԱՆ ԵՒ ՕՐԹՈՏՈՐԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Կ.պօլսէն կը հաղորդեն թէ Ղալա-
թիաի անդիւքան Քրայսդ. Չըրչ եկե-
ղեցիի երէց վեր. Տաուլինկ սեպտ.
22ի չաբաթ օր այցելել է Յոյների
պատրիարքին և անոր մատուցել է
Քէնզըրպըրի արքեպիսկոպոսի կող-
մէն երկհատոր գիրք մը որ կը պա-
րունակէ անգլիքան եկեղեցիի բոլոր
եկեղեցականների ցանկը : Սալզպըրի
եպիսկոպոսի կողմէն ալ մատուցել է
լուսանկարն իր թեմի մայր. եկեղեցիին
որ անգլիքան եկեղեցիներին մէջ նշա-
նաւոր է իր բարձր զանգակատունով :

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք
վիէննայի Միթիարեան Պատ. Միա-
բանութեան հրատարակած « Ազգա-
յին Մատենադարան »-ի հետեւեալ ԼԳ,
ԼԴ, ԼԵ և ԼԶ հատորները որոնք կը
ներկայացուենք մասնաւորապէս
պատմական և բանասիրական ուսում-
նասիրութիւններով հետաքրքրուող-
ների ուղարկութեանը :

ՀԱՅԳ ԵՆԴԻՍԱԲԵԹՈՒՊՈԼԻՍ
Դրանսիականիոյ : Այս գաղթականու-
թեան պատմութիւնը սկզբանէ մինչև
մեր ժամանակը : Քաղուած : Դրանսի-
ուանիոյ իշխանաց և Աւստրիոյ կայսե-
րացառանձնաշնորհութեանց կոնդակ-
ներէն, ժամանակակից արձանագրու-
թիւններէ, տարեգիրներէ և պաշտօ-
նական գրութիւններէն, 1780-1825,
Հատոր Բ. Գրեթ Զ. Գրիգոր Վ. Գով-
րիկնաւ. 1899. Ութածալ երես Է+
558 : 1 զնկատիպ պատկերով : Գին 5
ֆր. վիէննայի մէջ :

ԵԻԴՈԿԻՈՑ ՀԱՅՈՑ ԴԱԻԱՌԱ-
ԲԱՐԲԱՌԸ. Գրեց Յովնանէս Գաւ-

գրական, ջայնագիրութիւն, բառա-
ցուցակ, քերականութիւն, առածներ,
ոճեր և ասացումներ 1899. Ութա-
ծալ երես 124. Գին՝ 1 ֆր. վիէն.
նախ մէջ:

ՀԵԹԱՆՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ութ
մեհեններն. Ագաթանգեղոսի և Մ.
Խորենացւոյ համեմատ. քննադատա-
կան ուսումնասիրութիւն Ա. Կարիէրի.
Թարգմանեց Հ. Յակոբոս վ. Տաշեան.
(1 աշխարհագրական տախտակով.)
1899. Ութաւ երես 48. Գին՝ 75
սանդիմ վիէննաի մէջ:

Ժողովածայք **ԱՌԱՅԱՅ ՎԱՐԴԱ-**
ՆԱՍ. Նիւթեր պատմութեան Հայոց
միջինդարեան մատենագրութեան,
ըստ հայագէտ Ն. Մառի. Տեղեկա-
տուութիւն և քաղաածք. Գրեց Հ.
Յակոբոս վ. Տաշեան. 1900. Ու.
թաւ երես ԺԱ+198. Գին՝ 2 ֆր.
և 50 սանդիմ. վիէննաի մէջ:

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՀԱՅ ՄԱՍՈՒԼ

Նիւ. Երբ հրատարակուող «Հայ-
րենիք» շաբաթաթիւթը հոն հրա-
տարակուելէ դադրած և սեպտ. 22էն
սկսած է նոր խմբագրութեամբ մը
հրատարակուիլ Պոսթոնի մէջ:

Նոր հասցէն է.

«Hayrenik» Publ. Co
86, Essex str.
(Mass.) BOSTON

ՇԱՀԻ ՃԱՆՔՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Պարսկաստանի Եւֆրատի ծանապարհի
վրայ Սերպիսի մէջ Նեքսադիթ թագա-
ւորին և Պուլկարիսի մէջ Ճերտինանտ իշ-
խանին կողմէն յարգարիւր ընդունելու-
թիւններ գտնել յետոյ, սեպտ. 17/30ի
կիրակի օր Կ.պօլս հասեր է ուր թէ՛
սուլթանի կողմէն և թէ՛ Պարսիկների
կողմէն շատ չքեղ և խանդավառ ընդու-
նելութիւն մ'եղեր է իրեն, թէ՛ ցամաքին
վրայ երկաթուղիի կայարանները և թէ՛
ժողովի վրայ գիմաւորող բաղամթիւ չոգե-
նաւերով: Սուլթանը Եւֆրատի գիմաւո-
րերէ իր պալատի դուռներէ մին և անոր
առաջնորդելով հիւրընկալել է Նեքսադի-
թագաւորին մէջ Մէրտիսի քաղաքը:

Եւֆրատ 5 օր սուլթան Համարին հիւր
եղաւ Կ. պօլսի մէջ, Նեքսադիթ մէջ այդ-
առթով լուսավորութիւններ եղան և
կոչուելներ տրուեցան Եւֆրատի և իր հե-
տեորդներին: Նրկու կողմէ պատուանը
չաններ փոխանակուեցան պարսիկ և
թիւրք պաշտօնատարներին: Կ. պօլսի
մէջ պարսկական խաները, Վալիտէ խան,
Նեքսադի խան և այլն, ի պատիւ իրենց վե-
հապետի փառաւոր ցոյցեր և լուսավո-
րութիւններ ցուցին:

Սուլթանի փառաւոր Եւֆրատ Կ.պօլսի դա-
նազան հետաքրքրական տեղերը այցելելէ
յետոյ, միևնոյն փառաւոր հանդէսով
սրով իրեն գիմաւորած էին, սեպտ. 21/4
հոկտ.ին մեկնեցաւ Կ.պօլսէն. չոգեկառ-
քով Նեքսադի վրայով Ռուսիա և անկէ
ալ Պարսկաստան վերադառնալու համար:

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄՆԵՐ

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ
ծախու կը գտնուին հետեւեալ գիր-
քերը որոնց առջև նշանակուած գի-
նքերն մէջ հաշուուած է նաև զրկե-
լու փոստի ծախքը:

Ծրարները ապահովագրուած
(recommandé-registré) ստանալ ու-
ղղները պէտք է որ ամեն մէկ ծրա-
րի (մինչեւ 2 քիլո) համար 25 սանթիմ
ապահովագրութեան ծախքը վճարեն:

**ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՐԻՐԱՄԵՆՈՒԹԵԱՆ (1794-1894)
ՅՈՐԵԼԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ**

Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւո-
րութեան դարադարձին առթով 1894
թուականին հրատարակուած այս միա-
ծալ դիրքով և լուսատիպ (phototypi-
que) չքեղ պատկերի մեծութիւնն է
50×35 հարիւրորդամէթր և տպուած
է 70×45 հարիւրորդամէթր քարտո-
նի (carton) վրայ այլ և այլ բնագրով
Մէջտեղը գրուած է Հայ լրագրու-
թեան հիմնադրին, Տ. Յարութիւն
ԲՏԻ. Եւֆրատեանի, պատկերը և բո-
լորտիքը՝ 1894ին հայերէն լեզուով
հրատարակուող բոլոր լրագիրները,
անոնց գրէթէ ամենքի խմբագրապետ-
ների պատկերներով:

Գինն է 4 ֆրանք, ճանապարհա-
ծախքը մէկտեղ հաշուած. իսկ Պարս-
կաստանի համար 2 ֆրանք և 50
սանթիմ:

Գալիւքիսիան Հ. Գ. — Պատմու-
թիւն Հայ լրագրութեան ի սկզբանէ
մինչև մեր ժամանակը. Հատոր Ա.
1794-1860. Մէկ լուսատիպ պատկե-
րով: Գինն է, ճանապարհածախքով
մէկտեղ, 2 ֆր. և 50 սանթիմ:

Վերոգրեալ թէ՛ պատկերը և թէ՛
գիրքը կարելի է ստանալ Արմենիայի
խմբագրատունէն, արժէքը կանխիկ
զրկելով:

HISTORY of the ARMENIANS
IN INDIA. From the earliest times
to the present day. By MESROB J.
SETH Armenian examiner to the U-
niversity of Calcutta and Member of
the Asiatic Society of Bengal. Calcut-
ta. 1895.

(Price: 5 francs at Marseilles. or 5
fr. & 50 centimes post free.)

(Մարսէյի մէջ 5 ֆրանք է. Մար-
սէյէն դուրս զրկուելու համար 5 ֆը-
րանք և 50 սանթիմ.)

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծա-
խու գտնուած գիրքերի մանրամաս
ցուցակը հրատարակուած է Արմենիայի
14րդ չրջանի 77, 78, 79, 80 և 81
թիւերին մէջ:

Այդ թիւերէն յատկապէս աւելի
տպած լինելով, պատրաստ ենք ձրիա-
պէս զրկել անոնց որոնք կը փափա-
քին մեր զբոսըցականներ ունենալ,
եթէ գտնէ 50 սանթիմ զրկելով գիրք
ուզեն մեկնէ նախապէս. այդ ուզուած
գրքի ծրարին մէջ գրուելով կը շը-
կուին զբոսըցականներն ալ:

Ամեն երկրի փոստերը, քանի՛ սան-
թիմի համար ալ լինի, մանտաւը
փոստ կուտան մեզ վճարուելու համար
Մարսէյի մէջ:

Արտօսը Հայաստանի կամ Տե-
ղեկադիր Բալուայ, Բարբերդու,
Չարսանճադի, Զապաղուրի և Եր-
զնկայու: Թաւելուած ըստ խնդրա-
նաց ազգասիրաց «Իրզան գաւառ»:
Աշխատասիրեաց Պողոս Ծ. Վ. Նա-
թանկան: 2 ֆրանք:

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒ

(Կ. ՊՕԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱԻՆՈՒԱԿ
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՊԼԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը
ներկայացունէ ընտանեկան տխուր
պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թի-
անբարոյական մի հայր իւր ապական-
ուած վարքուբարքով որչա՛փ չարիք-
ների պատճառ դարձած է և վերջ ի
վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով
սպաննուած և անհետացած է աշ-
խարհէ: Գին 1 ֆրանք, (75 սանթիմ.)

ԺՔ

ՀՐԱՑԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՆՄՈՑՆԵՐ

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ԳՐԱՐ ՈՏԱՆԱԻՐՆԵՐԻՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրե-
նասիրական ոտանաւորներէ մի քանի
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իբ-
րեւ նմոյներ զանազան քաղաքներէ
մէջ և զանազան տպաւորութիւնների
տակ իւր երբեմն գրած ոտանաւորներին
որոնք ժամանակին հրատարակուած չի
լինելով կորսուած են այժմ: Այն մի
քանի ոտանաւորներ որոնք իբրեւ նմոյ
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ,
ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պօլսա տը-
պագրուած ազգային երգարաններին
մէջ՝ որոց վերստին տպագրութիւնն
վաղուց արդէն արգելուած է, և Ասիա
և Արմենիա լրագիրներին մէջ: Նմոյներ
մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տը-
լուած են նաեւ թէ՛ այդ ոտանաւորներ
ինչ տպաւորութիւնների տակ ներշն-
չուելով գրուած են: Գին (10 սանթիմ
15 սանթիմ):

**ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ՝ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ
(ՀԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՐԱՆՈՎ)**

ՅՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ
ՄԱՐՏԻՑ ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
1894

Պուլկարի անկախութեան հե-
րաներէ մէկին, Չաքարիա Սթոյա-
նովի, որ իր ընդունակութեան շնոր-
հով յաջողեցաւ մի լեռնաբնակ գիւ-
ղացի հովուի պարզ վիճակէն հետզ-
հետէ արհեստաւոր, վարժապետ, յե-
ղափոխական գործիչ, խմբագրապետ
և վերջապէս ազատ Պուլկարի Ազ-
գային ժողովի նախագահ դառնալ
խիստ հետաքրքրաշարժ կենսագրու-
թիւնն է, ուր ուշադրութեան արժանի
տեղեկութիւններ կան նաեւ Պուլկա-
րիան թիւրքի լուծէն ազատելու աշ-
խատող պուլկար հայրենասէր յեղա-
փոխականների գործունէութեանը մա-
սին: Սկիզբը գրուած է նաեւ հեղի-
նակին, Բրոֆէսէօր Լուի Լըժէի, և
Թարգմանչին միջեւ եղած թղթակ-
ցութիւնը այս գրքի հայերէն թարգ-
մանութեանն առթով:

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ
իր յառաջաբանի վերջ թէ «Չար-
մանք պիտի պատճառէ ինձ եթէ ըն-
թերցողների հետաքրքրութիւնը
չարժի պետական մարդ դառնալ մի

գիւղացիի այս վաւերական պատմու-
թեան վրայ:»

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ
1 ֆրանք և 40 սանթիմ:

Տարածելու համար մեծ քանակու-
թեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը
լինի:

(Պարսկաստանի Հայերին հաւար
1 ֆրանք է.)

Առձեռն ամերիկեան ԲԱՌԱՐԱՆ
ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ. (Յատ-
կապէս պատրաստուած Ամերիկայի
Միացեալ Նահանգաց մէջ գտնուող
հայ գաղթականներէն գործաւոր և
բաղդատար քիչ ունեւ զասակար-
գին Անգլիերէնի մէջ աւելի յառաջ-
դիմելուն նպաստելու համար.) Աշխա-
տասիրեց Պետրոս Ռ. Թորոսեան:
Կը պարունակէ աւելի քան 25,000
բառեր: Նիւ. Երբ. Էլիսա խալաֆ և
ընկ. 1899:

(«Պիտանի գիտելիքներ») և «Ինք-
նուսուցիչ անգլիերէն լեզուի» հեղի-
նակ Տիար Պ. Ռ. Թորոսեանի Յրդ
աշխատասիրութիւնն է այս որ կը հը-
րատարակուի Նիւ. Երբ. մէջ ինչպէս
արդէն ծանուցուած էր: Աշխատա-
սիրողն իր աչքի առջև ունենալով աս-
կէ առաջ հրատարակուած անգլիերէ-
նէ հայերէն բառարանները, լանա-
ցած է լաւագոյն բան մը արտադրել
իր գծած սահմանին մէջ որի մասին
բացատրութիւններ տրուած են գիր-
քի յառաջաբանին մէջ, ինչպէս և
«Անգլիերէն և հայերէն ցարգ հրա-
տարակուած բառարաններու բաղդա-
տական քարտէզ»-ին մէջ որ առանձին
տպագրուած է: Անգլիերէն ամեն մէկ
բառի առջև իր հնչում գրուած է
հայերէն տառերով:

Այս բառարան որ իր յառաջաբանէ
և յաւելումներէ զատ, 360 երկիւնեան
երեսներէ կը բաղկանայ փալուռ
թուղթի վրայ գեղեցիկ տպագրու-
թեամբ և կազմով կը ծախուի Ուէսթ
Հոպքընի մէջ հեղինակին քով 2½
տոլարի:

Կարելի է նաև ստանալ Արմենիայի
խմբագրատունէն 13 ֆրանքով Մար-
սէյի մէջ. իսկ Մարսէյէն դուրս շը-
կուելու համար, փոստի ծախքով
մէկտեղ կարժէ 13 ֆր. և 80 սանթիմ.
փոստին արձանագրել տրուած (re-
gistered) զրկուելով 14 ֆրանք.)

ՇԷՔՍԻՐԻ ՀԱՄԱԼԷՐԸ

Շէքսպիրի ՀԱՄԱԼԷՐԸ որ արեւմտ.
եան աշխարհաբար լեզուով հայերէնի
թարգմանած է քաջ անգլիագէտ
Տիար Գարեգին Յ. Փափաղեան, կա-
րելի է ստանալ նաև Արմենիայի խմբ-
ագրատունէն:

Տպագրուած է վիէննաի Միլիթար.
եանց տպարանը, մաքուր թղթի վը-
րայ և ունի մեծ ութաւ երկրորդ
183+ի Գ. երես:

Գինն է 2 ֆրանք և 50 սանթիմ:

ՏՆՈՐԷՆ—ԻՄԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷԼԻ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Le Gérant: François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie du Midi